

Гроші на смітті

Сміттєві війни, комунальні корупційні оборудки й створення стихійних звалищ триватимуть в Україні безкінечно, якщо докорінно не буде змінено всю систему поводження з відходами

Автор:
Жанна
Без'ячук

У Німеччині на одному нудному сміттєвому контейнері написали ціле послання людству. Воно містило фрази на кшталт «ми, люди», «це біомаса», «ми, люди», «це солома», «ми, люди», «це мислення» тощо. Зрештою, все це мало настановити на думку, що сміття і люди завжди поруч.

У масштабах Європи Україна має величезні проблеми і чи не найбільш застарілі підходи в системі поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ). ТПВ не включають відходів промислового сектору, утилізація яких є окремою великою темою.

ЗАБІГ ТРИВАЛІСТЮ ДЕСЯТИЛІТТЯ

Швейцарії знадобилося до 20 років, щоб запровадити сучасні технології у системі поводження з ТПВ і зробити їх масовими, – розповів **Тьєрріє Андре Олмандер**, фахівець швейцарської компанії

Skat, що надає експертну підтримку Україні. – Насамперед для цього потрібно ухвалити відповідне законодавство. Тільки потім має порунутися питання технологій та тарифів».

Як свідчить практика країн, що досягли найбільших успіхів у царині поводження з ТПВ (Німеччина, Швейцарія, Велика Британія), якість послуг зі збирання, перевезення, переробки й утилізації відходів підвищується паралельно з розвитком бізнесу із переробки сміття у вторинну сировину, яку далі використовують для виробництва безлічі різних товарів. Це створює всю систему в конструктивне ринкове русло, передбачає конкуренцію підприємств-операторів, тобто тих фірм, які, зокрема, сортують та переробляють сміття. До речі, щонайменше 40% ТПВ в Україні містять скло, папір, пластик.

Утім, хоч би як багато сміття сортувалося та перероблялося для

вторинного використання, певну його частину все одно становлять неперезаробюють. Щоб поліпшити якість послуг з утилізації сміття й запобігти корупції, європейські країни проводять тендери з вибору компанії-оператора й усвідомо сприяють співпраці між муніципалітетами у цій галузі. Якщо тендери є відкритими, а громади активними в оптимізації своїх витрат на перевезення й утилізацію сміття, відється реально запобігти утворенню стихійних сміттєзвалищ, а до управління звалищем допускаються ті компанії-оператори, які спроможні якісно і вчасно здійснювати перешливання, уцілювання сміттєвих пластів та інші процедури, від яких залежить те, як сміттєвий полігон чи звалище впливатиме на довкілля.

Про абсолютно далекі від усього наведеного види міжурядової корупційної схеми, за яких відбувається вибір компанії-оператора

Сміттєва кооперація

Міжмуніципальна модель поводження з твердими побутовими відходами в Німеччині та Швейцарії

з перевезення й утилізації сміття в українських містах. **Також** уже пішов свій шлях. «Помірна мафія», №23/2010. Як наслідок – першою й некаліфікованою системою поводження з ТПВ привела в Україні до того, що сьогодні, за даними Міністерства з питань ЖКГ, 22% сміттєзвалищ зовсім не відповідають нормам екологічної безпеки.

НОВІ ПРОПОРЦІЇ

Рамкова схема процесу утилізації відходів у Західній Європі передбачає, що в середньому заготовляють лише 20% ТПВ, спалюють 30–35%, а решту 50–60% перероблюють як вторинну сировину. Проте, як у переробних підприємствах ПЕТ-пластик можна виробити черепицю, протузирну й облицювальну плитку, каналізаційні локви тощо. У Швейцарії переробляють 60–95% відходів. У той час як Україна загрузла в конфлікт навколо передачі ринку переробки й утилізації відходів, країни на чолі Швейцарії та Німеччини перемаються тим, як підвищити показники переробки батарейок. В Україні ж на запровадження пілоутних проектів сучасного збирання та переробки сміття спроможна лише місцеві міста, як-от Івано-Франківськ і Калуш.

Щоб така схема запровадилася в Україні хоча б у довгостроковій перспективі, потрібно вводити чіткі стимули як для підприємств, так і для споживачів. При цьому тарифи за порушення вимог до утилізації відходів – це останній інструмент такої стимуляції, тоді як саме на нього робить

ставу чинне законодавство України. За такі порушення громадяни мають заплатити від 340 до 1360 грн, а суб'єкти підприємницької діяльності – від 850 до 1700 грн.

Наполегливо значно дивізіоні для споживачів є матеріальні стимули, що мають сенс, якщо міста запровадять роздільне збирання, сортування та переробку сміття. Проте, можуть встановлюватися різні тарифи для тих, хто розділяє сміття та вивозить його в спеціальні контейнери, і тих, хто цього не робить. Перші отримують відступну знижку. Взагалом є також відступні від будівлю до сміттєвого контейнера. У країнах Західної Європи прийнятливо вважається відстань до 200–300 м. Що ближче контейнер до будівлю, то ймовірно, що людина скористається ним.

Щодо стимулів для підприємств, які займаються переробкою з певними типами відходів задля їх сортування та/або переробки у вторинну сировину, кожна з країн, що запроваджує таку діяльність, пропонує різні. Найчастіше – це обсяговий режим оподаткування для таких підприємств, а вже потім різні доходи, субсидії, пільгові кредити. У Німеччині, проте, за кожну перероблену тону сміття підприємство отримує від держави €90. В Україні ж є запроваджені норма про те, що такі підприємства мають право на кошти з так званих екологічних фондів місцевих бюджетів. На практиці ця норма не використовується й екологія переробляється в обсягах та державній бюджеті. Навіть таке велике місто, як Івано-Франківськ, маючи в бюджеті 170 тис. європри-

вель, не виділяє грошей підприємствам, які сортують і переробляють сміття.

СОЛІДАРНІСТЬ МУНІЦИПАЛІТЕТІВ

Українські мери наголошують на тому, що реалії малого міста та великого мегаполіса, коли йдеться про перевезення й утилізацію ТПВ, абсолютно рівні. Ті завдання, які може подати велике місто, мале часто не дає змоги. Якщо навіть муніципальні та місцеві децентралізовані місцеві бюджети не справляються із заданим завданням, високотехнологічної організації цього процесу, то українські й німецькі. Як наслідок – тільки 70% нашого населення, за даними Міністерства з питань ЖКГ України, отримують послуги з вивезення відходів, а в селах згаданий показник узагалі становить лише 30%. Це призводить до шоринного утворення 24 тис. несанітарних звалищ по всій країні. Тож широку апробацію у Німеччині та Швейцарії підхід міжмуніципальної організації всієї ланки поводження з відходами має чудові перспективи в будь-якій країні. Він передбачає, що дво-три муніципалітети можуть вивозити, переробити чи утилізувати сміття спільними зусиллями.

Важливо також, щоб громадянин був готовий брати частину фінансового тягара на себе. «У Швейцарії, купуючи електронний прилад чи батарейку, на автоматично сплачується за подальшу високотехнологічну утилізацію цієї продукції, тобто вона закладається в ціну товару», – пояснює Андрій Ольшаківський. – Усі економічні гравці в межах певної галузі мають прийняти те, що іноді через невеличкі підприємства. У нашій країні, на щастя, відносні доходи концентруються в руках небагато людей. До речі, когнати тарифи за поводження з ТПВ в Україні значно, ніж у будь-якій іншій розвиненой країні та за країні Європи.

Оже, якщо Україна не змінить суттєво всю систему збирання, переробки та утилізації ТПВ, спираючись на довготермінову стратегію, в ній ніде не буде та екологічна ланка будуть домінують, у наступні десятиліття ми потонуємо у власному смітті. Це і буде злетом нашого мільйонного населення на сміттєвому контейнері: «Ми, люди, – це сміття». ■

Матеріал підготовлений за сприяння «Муніципальної програми врядування і сталого розвитку» ПРООН